

Mi a valami?

Kulcs a kishegyesi piac olvasásához

Úgy tartják, hogy az építészeti teljesítmény csak az önmaga által felvetett problémára adott válasszal mérhető, azaz az önmaga elé állított feladat megoldásával. Ha ez így van, akkor jó evidentálni, hogy milyen szándékok vezéreltek a kishegyesi piac tervezésekor, mert majdan visszatekintve csak így lesz megítélhető a vállalkozás minősége. A tervezés igaz történetét fogom hát az alábbiakban elmondani, de csak dióhéjban, hogy a tudálékoskodó ítéseknek túl sok rágnivaló ne maradjon.

Észlelet

Felfogásomban a piactér több mint árucserét biztosító helyszín. A történelem bizonyítja, hogy ahol a piacok voltak, az emberek árut, ötleteket, gondolatokat cseréltek, ott alakultak ki a kulturális központok. Eleven információs és kommunikációs csomópontként működtek és működnek ma is... A piac, a piazza tehát olyan találkozóhely, ahol a tömeg közösséggé szublimálódhat. Ehhez kell tetőt adni. Egy *helyet* kell teremteni, amely a faluközösség tulajdona, és nincs kisajátítva egyetlen vállalkozó vagy csoport számára sem.

Ezt az alapállást erősítette a projektvezetők kikötése is: a piactérnek az Anna-napi búcsú, kulturális rendezvények, kézműves kirakodóvásárok stb. lebonyolítására is alkalmasnak kell lennie.

Már az első vázlatok, egyeztetések után kiderült, hogy a hagyományos (népi) építészetben kell keresni a megoldást, részben, mert a megbízók empátiája efelé konvergált, másrészt, mert az építészeti kontextus is ezt követeli meg (erre később még kitérek).

Ám ahogy egy parasztház sem egyénieskedő arcot, hanem általános rendet fejez ki az ott lakó családról, úgy a piacnak is a közösség téreszmé-

nyét kellene kifejeznie, mindenféle hivalkodás nélkül. Ez pedig látszólag anakronisztikus ellentmondásban volt a megbízók azon igényével, hogy egy landmark, azaz ikon jellegű épület szülessen, amely olyan védjegyévé válhat Kishegyesnek, mint mondjuk Palicsnak a Víztorony vagy Szabadkának a Városháza.

A másik vezérfonal a formai tömörség követelménye volt. Ez a letisztultságra való törekvés egyrészt tervezői habitusomból fakad, másrészt abból az evidenciából, hogy ezen égtájon a népi sohasem fecseg, semmi felesleges nincs benne/rajta, mert az idők során a sallangokat levedlette.

Letisztultság alatt itt tehát nem a redukció értendő, ami a ma trendnek számító minimalizmust szüli, inkább az a szikárság, ami e táj emberének lelkialkatát jellemzi. Mondjuk, ahogy errefelé az ember elé vendégségben letesznek egy kupica pálinkát. Minden pátoz nélkül, mégis ünnepélyesen.

Míndezek a premisszák azonban inkább csak vehikulumai, mintsem konkrét formai utasításai az épületnek. Hogy nézzen hát ki? Hogyan öntethető formába a sajátos szikár lélekalak?

Sodrás

A végső alakot az építési telek tőszomszédságába telepített gabonasilók indukálták. Úgy éreztem, hogy a maggal teli, égnek meredező maskulin fémtagokat valami nőiesen lágú, ölelő formával ellensúlyozni kell.

Megrajzoltam hát egy virágkehely alaprajzú térfalat, amelyen sugárirányban vannak átfektetve a tetőt tartó gerendák. A gerendák másik vége egy íves szelemenre támaszkodik, amely leköveti a térfalat, és amelyet egy kolonád tart. A térfal a kétvizes tetővel egy héjat alkot, amely védelmet, meghittséget teremt a belső résznek. A kolonád oszlopai súlyosak, túlméretezettek, és ezáltal biztonságot sugároznak.

Az oszlopok és horogfák kiosztásának ritmusa, továbbá a fal meg a szelemenek görbületei egy szinte barokkosan dinamikus hatást feltételeznek, de az ott végtelen sodrás itt a bejáratoknál csigavonalban és kaszkádosan a talajba csillapodik. Azokon a helyeken egy-egy fa ültetendő, amelyek spirituálisan a Hely Kapuját szimbolizálják.

A két építmény (a piactér és a silócsokor) gesztusában, alakilag, térszervezésében, tömegformálásában, anyaghasználatában egymás ellentettjei, egyben kiegészítései: addíciójukból jó esetben létrejöhet a kontraszt.

Felnagyított *jel*

Ehhez a nem túl eredeti, de meggyőződésem szerint helyénvaló megoldáshoz folyamodtam tehát. Régi mániám ugyanis ez a fajta tájba írt *jel*, a föld vonalában olvashatatlan, üzenetsugárzó szimbólum.

A szimbólumok hatása pedig lenyűgöz: hogyan lehetséges az, hogy különböző korokon és stíluskorszakokon plántálódnak át anélkül, hogy aki megformázza s egyben továbbviszi őket – legyen az középkori kőfaragómester, kisnyugdíjas hímező néni, urbánus tetoválóművész vagy ünnepeelt sztárdizájner – pontosan tudná, mit is jelentenek?

Arról a furcsaságról nem is beszélve, hogy (többek közt) a magyar népművészet fő motívumának számító tulipán errefelé nem is őshonos, csak úgy mint a pálma sem Görögországban (lásd: palmetta)!

Nos, „rajzilag igazolható, hogy az az alapforma, amely az egész ornamentikának mintegy csírasettje, semmi egyéb, mint grafikailag realizált megjelenési alakja a két ősi gesztus mozgásformájának: a kérésnek és köszönetnek, vagy eksztatikusabb fokon: a könyörgésnek és a hálának... hogy ennek a mozgásformának grafikai képe a tulipán, vagy általában egy virágkehely formaszervezetére emlékeztet, az a lehető legérthetőbb tények egyike, hiszen az élő világ minden szervezetének élettani és fiziológiai felépítése ugyanazon a kozmikus törvényen épül fel...” Jaschik Álmos írta ezt 1927-ben *Az ornamentika válsága* című írásában, majd így folytatja, mintegy válaszképp felvetéseimre: „Az ősi életérzés ősi gesztusa így találja meg mozdulatmását a »tulipánban«, az egocentrikus életérzés önmaga felé lendülő gesztusa a »palmettát«, a középkor misztikus életérzése a végtelenig kihosszabbított léttudat gesztusát, a terülő díszítményt, a reneszánsz érzéki életérzése a centrális léttudat gesztusszerkezetét, az »akantuszt«, és így tovább, máig, amikor egy felborult és erkölcsi struktúrájában széjjelomlott világregend kábulatában az önmagát kereső és újra a miszticizmus felé orientálódó életérzés kiváltja a kétségbeesett életharcnak témátlanul vergődő, szilajul cikázó, majd lankadatlan elhaló gesztusait...”

Hiszek a gondolat teremtő erejében. Hiszem, hogy e terv megvalósul és latens erejével képes lesz majd megjeleníteni valamit a kollektív lelkiületből. És remélem, hogy hétköznapi feladata mellett képes lesz olyan szellemi teret alkotni, amely nemcsak lehetővé teszi a felszabadultabb gondolkodást, hanem egész egyszerűen kiköveteli ezt; inspirál.

Palics-fürdő, 2009. június 22.

Piactér, Kishegyes, Vásár tér
Tervezés éve: 2007/2008
Megbízó: Kishegyes Helyi Közössége
Lebonyolítók: ifj. Virág Gábor, Csóré Róbert
Szerző, vezetőépítész: Pesti Attila

Munkatársak:

Székely Katarina okleveles településmérnök
Telek Rebeka okleveles településmérnök
Iván Ágnes okleveles kertészmérnök
Ludasi Adél okleveles építészmérnök

Szerkezettervezés, tervfeldolgozás főterv szinten

Mitar Borenović okleveles építőmérnök
Čedomir Ćirković okleveles építőmérnök
Dragiša Čosović okleveles villamosmérnök
Branislava Kiselički okleveles építészmérnök